

ГОТОВНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

С.П.Загородній

Стаття присвячена проблемі розвитку інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Показані підходи щодо набуття її шляхом здійснення управлінської інноваційної діяльності на практиці. Автор аналізує внутрішні та зовнішні чинники, виявляє фактори внутрішнього та зовнішнього середовища навчального закладу, які зумовлюють інноваційне управління. На основі аналізу нормативних джерел автор статті визначає поняття, об'єкт, суб'єкт, мету, завдання інноваційного управління; виявляє особливості моделі, напрямки, очікувані результати професійної діяльності керівника навчального закладу з інноваційного управління.

Ключові слова: інноваційна компетентність, керівник загальноосвітнього навчального закладу, розвиток, управлінська інноваційна діяльність, поняття, мета, завдання, загальна модель та особливості інноваційного управління навчальним закладом.

ГОТОВНОСТЬ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ К УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ИННОВАЦИОННАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ

С.П.Загородній

Статья посвящена проблеме формирования инновационной компетентности руководителей общеобразовательных школ. Показаны технологии ее приобретения путем практического осуществления управленческой инновационной деятельности. Автор анализирует внутренние и внешние факторы, обуславливающие инновационное управление учебным заведением. На основе анализа нормативных источников автор статьи определяет понятие, объект, субъект, цель, задачи инновационного управления; раскрывает особенности модели, направлений, ожидаемые результаты профессиональной деятельности руководителя учебного заведения.

Ключевые слова: инновационная компетентность, руководитель общеобразовательного учебного заведения, управленческая инновационная деятельность содержание, понятие, цель, задачи, общая модель и особенности инновационного управления учебным заведением.

READINESS OF THE SCHOOLS' PRINCIPALS FOR ADMINISTRATIVE INNOVATIVE ACTIVITY: INNOVATIVE COMPETENCE

S.P. Zagorodniy

The article is devoted to the problem of innovative competence of principals of general educational establishments forming. The following technologies are useful for practical realization of administrative innovative activity. The article deals with the internal and external factors of the environment at the educational institution which determines the innovative management. On the basis of the analysis the notions, the object, the subject, the purpose and the main tasks of the innovative management are revealed; the peculiarities of the model, trends and expected results of the future leader's professional activities in the field of the innovative management are described.

Keywords: innovative competence, principal of general educational establishment, administrative innovative activity.

Постановка проблеми. Сучасна школа – це результат інноваційних змін, що відбулися в системі вітчизняної освіти за останні роки. У цьому сенсі освіта є не просто частиною соціального життя суспільства, а її авангардом: навряд чи якась інша її підсистема може підтвердити факт свого поступального розвитку такою великою кількістю нововведень і експериментів. Зміна ролі освіти в суспільстві зумовила велику частину інноваційних процесів. З соціально пасивного, рутинізованого, що здійснюється в традиційних інститутах, освіта стає активною. Актуалізується освітній потенціал як соціальних інститутів, так і особистісний. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань, умінь, інформаційних і соціальних якостей, що забезпечують «готовність до життя», що у свою чергу розумілася як вміння пристосування особистості до суспільних обставин. Тепер освіта все більше орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особу, в яких забезпечується баланс між соціальними і індивідуальними потребами, і які, запускаючи механізм саморозвитку (самовдосконалення, самоосвіта), забезпечують готовність особи до реалізації власної індивідуальності і змін суспільства. Багато освітніх установ почали вводити нові елементи організації навчально-виховного процесу в свою діяльність, але практика перетворень зіткнулася з серйозною суперечністю між наявною потребою в швидкому розвитку і неготовністю педагогів до швидких змін. Щоб впливати професійно на розвиток

загальноосвітнього навчального закладу, потрібно навчити всіх учасників навчально-виховного процесу вільно орієнтуватися в таких поняттях, як «нове», «нововведення», «інновація», «інноваційний процес», які зовсім не такі прості і однозначні, як це може здатися на перший погляд. Для цього потрібно підготувати керівника ЗНЗ. Тому тема статті є значимою та актуальною.

Мета статті: проаналізувати зміст підготовки керівників до управлінської інноваційної діяльності та з'ясувати роль інноваційної компетентності в практиці управління ЗНЗ (загальноосвітнім навчальним закладом).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз філософської, соціологічної, педагогічної, психологічної літератури та дисертаційних досліджень з проблем інновацій свідчить про посилення уваги науковців до основних її аспектів: новаторства, творчого зростання фахівців в умовах інноваційної діяльності, підвищення їх професійного рівня, компетентності, специфічної ролі післядипломної педагогічної освіти у цих процесах на всіх рівнях. Ці важливі аспекти інноватики відображено у працях І.Аркіна, Л.Вовк, Ю.Гільбуха, Б.Гінзбурга, С.Гончаренка, В.Громового, А.Дусавицького, В.Загв'язинського, М.Кларіна, Л.Коростильової, А.Пригожина, О.Савченко, І.Семенова, Н.Юсуфбекової та інших дослідників. Філософський аспект проблем інноватики розглядають І.Зязюн, В.Кремень; соціологічний висвітлюється у працях В. Андрущенко, М. Удальцової, Н. Шуст, ін. У працях вітчизняних та зарубіжних учених приділяється велика увага дослідженню проблем інноваційної управлінської діяльності керівника ЗНЗ. А саме. «Модернізація змісту інноваційної діяльності директора школи» Г.Сиротенко; дисертаційні дослідження «Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності» Н.Клокер; «Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти» О.Козлової; «Інноваційна діяльність в системі освіти» В.Мірошниченко; «Педагогічні засади інноваційної діяльності керівника ЗНЗ» Н.Погребної; «Підготовка керівника ЗНЗ до інноваційної діяльності» Н. Василенко та ін. [1; 2; 3;5; 6].

У вітчизняній і зарубіжній літературі з проблеми інноваційної компетентності чільне місце посідає питання готовності керівника ЗНЗ до інноваційної діяльності. Зокрема, наголошується, що пріоритетними напрямками формування професійної готовності керівника навчального закладу до інноваційної діяльності мають стати гуманістична спрямованість, орієнтація на загальнолюдські цінності, інноваційна компетентність, нове педагогічне мислення, здатність до творчого втілення завдань формування особистості, рефлексії своєї професійної діяльності та поведінки. У вітчизняній літературі проблема інновацій довгий час розглядалася в системі економічних досліджень. Проте з часом постала проблема впровадження інноваційних змін у всі сфери суспільної життєдіяльності. Але визначити ці зміни тільки в рамках економічних теорій неможливо. Необхідний інший підхід до дослідження інноваційних процесів, де аналіз інноваційних проблем включає використання сучасних досягнень не тільки в області науки і техніки, але і в сферах управління, освіти, права та ін.

Проблема інноватики в усіх соціально-економічних галузях, у тому числі й освіті, поставлена державою в ранг пріоритетних. Про це свідчить наявність «Концепції державної інноваційної політики України» (1997р.), у якій підкреслюється, що головним чинником стійкого економічного розвитку країни є науково-технічні інновації, тобто застосування нових, більш продуктивних технологій, які суттєво змінюють обсяг та якість виробництва. В цьому документі йдеться і про інноваційні підприємства. Ось чому нині стали звичними такі терміни як «інноваційна школа», «інноваційний освітній процес», «інноваційна педагогічна діяльність», «інноваційна діяльність» тощо. Державою до найвищих національних пріоритетів віднесено неперервний розвиток особистості, примноження наукового та інтелектуального потенціалів суспільства, які можливі за умови впровадження інноваційних ідей, теорій і педагогічних технологій навчання, виховання й управління. На необхідності модернізації управління освітою на інноваційних засадах наголошується у «Національній доктрині розвитку освіти» (2002р.): «Система освіти має забезпечувати організацію навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних досягнень науки, педагогічної теорії, соціальної практики, техніки і технології». Пошуки нових шляхів розвитку національної школи та модернізації управління нею без внутрішнього прагнення її керівника до змін, без його принципової переорієнтації на теоретико-методологічні сучасні парадигми не дадуть очікуваних результатів. Підвалини підготовки керівника ЗНЗ нової генерації до інноваційної діяльності мають закладатися під час його навчання у вищому закладі освіти і систематичної, неперервної самопідготовки, реалізації креативних здібностей у практичній управлінській діяльності, систематично поглиблюватись і логічно продовжуватись у системі неперервної післядипломної педагогічної освіти.

Сутність поняття «інноваційна діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу» включає не лише особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему управління, а й характеристику індивідуального стилю фахівця. Це поняття розглядається як найвищий ступінь педагогічної творчості, винахідництва нового у педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості керівника, враховує соціально-економічні та політичні зміни у суспільстві й виявляється у цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій

інноваційної діяльності. У цьому ракурсі керівник інноваційної школи розглядається як особистість, здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін і є найбільш перспективним соціальним індивідом. Його діяльність спрямовується на науково обгрунтовану, прогнозовану організацію навчально-виховного процесу, базується на адекватних ціннісних орієнтаціях, гнучкому професійному мисленні, сприяє розвитку професійної самосвідомості, готовності до сприйняття нової інформації, підвищенню рівня самоактуалізації та мистецтва рефлексії.

Вивчення і аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури з проблем педагогічної інноватики дає підставу для висновку, що соціально-педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу недостатньо досліджені. Зокрема, не з'ясовані умови ефективного впровадження інноваційних технологій навчання, виховання в закладах освіти і керівництва цими процесами, не обгрунтована модель готовності до інноваційної діяльності керівника загальноосвітнього закладу, потребують розробки та експериментальної перевірки критерії і методики оцінювання результативності інноваційної діяльності керівника закладу тощо. Недостатня розробленість проблеми суттєво впливає на якість діяльності закладів освіти та її результативність, у тому числі інноваційних процесів у закладі освіти, якими безпосередньо і опосередковано керує директор загальноосвітнього навчального закладу. У зв'язку з викладеним вище, об'єктивно виникла потреба кваліфікованого науково-педагогічного супроводу управління інноваційними процесами у закладах освіти і, відповідно, розв'язання завдань соціально-педагогічної підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності на засадах розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ [1].

Розвиток професійної інноваційної компетентності педагогів і керівників ЗНЗ в рамках післядипломної педагогічної освіти залежить від знань, умінь, мотивації, особистих якостей, професійного досвіду, які визначають готовність їх здійснювати управлінську інноваційну діяльність. Професійна інноваційна компетентність керівників ЗНЗ в системі післядипломної педагогічної освіти не обмежується комплексом знань та умінь, засвоєнням актуальних та інноваційних професійних компетентностей, а визначає необхідність їх застосування в реальній управлінській практиці. Поняття «інноваційна компетентність керівників ЗНЗ» ми розглядаємо як систему інтегрованих управлінських дій щодо вибору інноваційної ідеї, забезпечення організаційно-змістового супроводу її реалізації, визначення етапів упровадження, моніторингу ефективності нововведень, виявлення можливостей екстраполяції нової освітньої ідеї в інші навчальні заклади.

Активізація демократичних процесів у країні сприяє утвердженню колегіальних форм управління, розширенню можливостей педагогічних колективів щодо вибору інноваційних ідей, теорій і технологій для їх реалізації в практичну діяльність. Такий шлях розвитку закладу освіти веде до удосконалення навчально-виховного процесу, підвищення якості його результатів, самовизначення і самореалізації учасників інноваційного процесу, ініціює інноваційну діяльність керівника ЗНЗ, сприяє формуванню принципово нових рис керівника – новатора. Завдяки інноваційній діяльності керівника ЗНЗ реалізується на більш високому рівні державна освітня політика і відповідно досягається якість освіти. Саме інноваційні процеси зумовлюють тенденції розвитку системи освіти, в т.ч. школи як її складової, впровадження нової системи управління галуззю освіти на державно-громадських засадах. Модернізація управління галуззю передбачає: оптимізацію організаційно-управлінських структур, зміни в технології реалізації управлінських функцій; упровадження інформаційно-управлінських, комп'ютерних технологій, ефективний перерозподіл функцій і повноважень між органами управління освітою та органами місцевого самоврядування, впровадження нової етики управління, зміну форм і методів контролю, створення центральних і регіональних систем моніторингу якості освітніх послуг, демократизацію добору керівних кадрів школи [2; 3; 4].

Встановлено, що вагомим внеском у розвиток і стабілізацію системи освіти в цілому, окремих її структурних підсистем, розв'язання тактичних і стратегічних завдань реалізації законодавства є укази Президента України, Постанови Верховної Ради України і кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, інші нормативно-правові акти. Зокрема Указом Президента «Про заходи поліпшення та розвитку загальної середньої освіти» (2000р.), розширено можливості реалізації державної політики у сфері освіти, у тому числі визначено завдання подальшого удосконалення організації діяльності інноваційних навчальних закладів. Цим указом закріплено соціально-педагогічні засади державної інноваційної політики у сфері освіти; правомірність функціонування різноманітних моделей навчальних закладів, які за кількісними і якісними показниками не поступаються авторитету, іміджу, рівню та якості результатів навчальних досягнень учнів школам розвинених країн світу і можуть бути конкурентоспроможними на європейському освітньому просторі.

Таким чином, пріоритетними умовами здійснення управлінської інноваційної діяльності керівника ЗНЗ є рівень його інноваційної компетентності, який визначається їх змістом, а саме: розробкою, розповсюдженням чи застосуванням інновацій, масштабністю соціально-педагогічних засад, що

вноситимуться у систему освіти внаслідок застосування запропонованих інновації. Зміст інноваційної компетентності забезпечать засади управлінської інноваційної діяльності керівників ЗНЗ щодо дотримання вимог державного стандарту освіти.

Література

1. Василенко Н. В. Особистісно-орієнтоване навчання та освітні технології в системі педагогічних інновацій // Зб. наукових пр. Наукові записки. Серія: педагогіка і психологія. – Вип. 7. – Вінниця: РВВ ДП “Держ. картогр. фабрика”, 2002. – С. 39-42.
2. Клокар Н. І. Управління професійним зростанням керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти / Н. І. Клокар // Рідна школа. – 2004. – №5. – С. 25-29.
3. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: автореф. канд. дис. / О. Г. Козлова. – Ін-т педагогіки АПН України. К., 1999. – 20 с.
4. Онищук Л.А. Гуманізація управлінської діяльності директора школи : Монографія / Л. А. Онищук. – Житомир: Полісся, 2002. – 324 с.
5. Погрібна Н.С. Педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. «Педагогіка та історія педагогіки» / Н.С. Погрібна.– К., 2007.– 21 с.
6. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти: науково-методичний аспект : науково-метод. Посібник / Г. О. Сиротенко. – Харків : Видавн. Гр. «Основа», 2003.-96 с.